

isteni sugalmazásának tartott zsolnárszöveg belső ellentmondására („a Dávid-fia Messiás *ura* Dávidnak”), Jézus arra világít rá, hogy „a szent Lélek által szóló” Dávid tévedett, mert *semmiféle* messiás („Isten földi helytartója”) nem létezik, hiszen Isten maga az egyetlen „úr” (Mk 12,29!), és ezért az általa akart „világrendben”, a szeretet rendjében („Isten országában”) *semmiféle* emberi uralomnak nincs helye (Mk 10,40!) – Akár az első, akár a második értelmezést fogadjuk el, Jézus érvelésének lényege, hogy elhatárolódott a korabeli messiási várakozástól.

A házassági elválást tiltó felfogását is bibliai hivatkozással támasztotta alá (Mk 10,6-9): „*Isten a teremtés kezdetétől fogva férfivá és nővé tette az embereket*”, majd levonta a következtetést: „*Amit tehát Isten összekötött, ember ne válassa szét!*” – Izgalmas sajátossága ennek az érvelésnek, hogy Jézus szentírási idézetet (1Móz 1,27) állított szembe egy másik szentírási idézettel (5Móz 24,1), amely megengedte a válást...

KIRÁLY IGNÁCZ

BOKOR ÉS A VALLÁSOK

Az ember el akarja magát helyezni a létezés széles skáláján. Amikor nála alacsonyabbnak gondolt létsíkokhoz viszonyítja magát, akkor ilyeneket fogalmaz: „Hajtsátok uralmatok alá a földet.” Mintha minden csakis az emberért létezne. Mintha nem lenne sajnos igaz Zarathustra mondata: „Az ember a földnek vagy atyja, vagy rablója.” „Az őskor a természetet atyai szemmel művelte”-veti ez ellen az ősi hagyományokat pozitívan értelmező Hamvas Béla. Tény, hogy a primitív ember és a modern civilizációjú ember inkább csak eszközeiben és hatékonyságában tér el a természet leigázásának területén. Az ember azonban emellett azt is megtapasztalja, hogy maga is nagyok kicsi, törekeny és „gyarlandó”, vagyis gyarló és halandó. „Gondolkodó nádszál” (Pascal). Ezért el kell ismernie, hogy van nála nagyobb erő. Nevezheti ezt a természet törvényének, nevezheti Istennek. Most a vallásokhoz való viszony kapcsán csak az istenhívőkkel foglalkozunk. A Bokorhoz tartozók hívó emberek. Hívők, hívségesek, hűségesek a meglátott és belátott értékekhez, melynek alapja Jézus Istene. Fejlődőképes hívők szeretnének lenni. Hívők vagyunk akkor is, ha ezt sajátosan, egyénre szabottan fogalmazzuk meg. Nekünk nincs „Hiszekegyünk” (Credo) a szó dogmatikai értelmében. Van viszont hiszekegyünk a szó jézusi értelmében („Fatimai hiszekegy”) és egyéni megfogalmazásaink formájában. Ez megfogalmazza azokat a tanbeli, morális, spirituális tételeket, melyekhez igyekszünk igazodni. Ennek tükrében lehet beszélni a vallásokhoz való viszonyulásunkról. „Vallás sok van, igazság csak egy” (Lao-ce), mely igazság szerintünk azt jelenti, hogy jézusian szeretni értelmes dolog és emberhez méltó.

1./ Vallomás a vallás fogalmáról.

A vallás olyan emberek által kialakított struktúra, mely az adott emberek, kultúrák istenképére, emberképére és világképére épül. Ezt az adott embercsoport úgy fogalmazza meg, hogy ők az ő Istenük irányítása szerint működnek. Istenük földi, emberi tekintélyeken keresztül irányítja életüket. Irányítja, hogy ki számukra az ő Istenük és mit vár el tőlük. A vallások emberi alkotások. Égre tekintő emberek alkotásai. A vallások hordozhatják a teremtésből és az emberi lelkiismeretből is kiolvasható egyetemes igazságokat. Ilyenek, hogy jónak kell lennünk, és amit szeretnénk, hogy velem tegyenek, azt tegyem én is másnak... A probléma ott kezdődik, ha az adott embercsoport a maga vallását felsőbbrendűnek, kiváltságosnak hirdeti és éli meg a többiekhez viszonyítva. Pedig az éremnek másik oldala is van: „Nem csak az különbözik, aki különb, az is, aki silányabb!” (Sánta F.). „A kiválasztottság örülete (Isten csak értünk van!) a csecsemő megtartott egoizmusa.” (K. Herbst). Holott már serdülő korban is belátjuk, hogy Isten mindenekfelett és mindenekben benne lévén jó. Amint a nap is mindenkire süt, az eső is mindenkire hull. A vallási egoizmus a „MI” tudat kóros megnyilvánulása. Jézus Istene atyja és anyja minden embernek (Tékozló fiú története). Vallási hovatartozásától függetlenül. Csak a vallásilag csecsemőkorban rekedt ember képzelheti, hogy az ő igazsága a tévedhetetlen igazság. Csak ő képzelheti, hogy az ő vallása az egyedül üdvözítő. Már-már hitetlen beszéd ez? Mi hívők tudjuk, ha bemejünk vallani, hogy az ateizmus léte a vallások emberhez méltatlan megnyilvánulásainak terméke. „Tudás-szomj volt, mi messze vert körödből Jézus!”- kiált fel Ilylyés Gyula. Olyan vallásokat (kereszténységet) tapasztalt meg, melyek az emberi szellemet gúzsba kötötték. Mintha ezt Jézus is így tanította és élte volna. Az a Jézus, aki folyton személyes gondolkodásra, következtetésekre levonására biztatta hallgatóit. „A hiedelem addig áll, míg nem találkozik megfontolással” (Le Bon). Jézus nem alapított új vallást. Volt abból már akkor is elég. Nem építette a nem bizonyítható dolgokra a maga evangéliumát. „Az az igaz, ami igazolható”-vallotta Bulányi atya. Jézus a maga zsidó vallási életét, pontosabban az abban élő embereket akarta új belátásokra segíteni. A Bokor a maga kulturális beágyazottsági területén akarja ugyanezt. A keresztény vallások kialakulásában döntő szerepe Szt. Pálnak van. Abban is, hogy a Jézus által szándékolt Isten Országa helyett jött az egyház. De abban is, hogy Jézus üzenete, minden zavaró körülmény ellenére, eljuthatott hozzánk is.

2./ Ökumenikus szemlélet a Bokorban.

Az „ökumené” földkerekséget, világot jelent. A vallások közötti párbeszéd szavává is lett. Ennek a párbeszédnek alap szemlélete, hogy ne azt keressük, ami szétválaszt, hanem ami összeköt. Ez a közösen elfogadható értékek keresését, és a megtaláltaokról való kulturált párbeszédet jelenti. Az évtizedek során nyilvánvalóvá vált, hogy vannak viszonylag jól szót értő vallási felekezetek, pl. a keresztény felekezetek egymás között. Vannak nehezen szót értőek, pl. történelmi egyházak és a „szekták”.

Vannak szót nem értőek, az egymás mellettséget is már eredménynek elkönnyvelők, pl. a kereszténység és az izlám vallás radikális irányzata. Bizonyosodott, hogy a nem bizonyítható dolgokat illetően minden vallás mereven, vagy kevésbé mereven, de ragaszkodik a maga „tévedhetetlen” tételeihez. Mi is tettünk és teszünk kísérleteket arra, hogy ne tételorientált, hanem értékorientált párbeszédet folytassunk.

A „Katolikus Megújulási Konferencia” (1990) a nagyrészüket érintő vallásunk belső fejlődését akarta szolgálni. Kevés külső, más vallású, világnézetű ember volt akkor velünk. Az új hatalmi kiegyezés évei voltak ezek, mindenki figyelt és helyezkedett. Akik mégis eljöttek és be is kapcsolódtak, azok üzenete is jelentős volt. „Zsidónak lehetetlen idejönni, mert ott a kereszt, reformátusnak, ha a Dávid csillag volna kitéve, vagy az Oltáriszentség... Ne hagyjuk szétválasztani magunkat szimbólumokkal.” (Imre György). „A Bokor egyik fő küldetése, hogy kivezető ajtó legyen. De nem az egyházból, mert az egyház sokkal tágabb fogalom, mint ahogy a katolikusok elképzelik... ami emberidegen, ami szeretetlen, abból Jézus kivezető ajtó akar lenni.” (Dobner Gy. baptista lelkipásztor). A „Kézfogás Konferencia” (1993) ökumenikusnak lett meghirdetve. Így számol be erről az Esti Hírlap (1993. jan.30): „...a jóakarátú emberek ökumenéjéről... többek között Lengyel László politológus, Dóka Zoltán evangélikus teológus, Nyíri Tamás katolikus teológus, és filozófus, Konrád György író, Kamarás István egyházzociológus, Németh Géza református lelkipásztor, Solt Ottilia országgyűlési képviselő vállalkoztak előadásra a közösség tagjai mellett.” 1995-ben rendeztük a „Jobel év” konferenciát, a Bokor 50. „születésnapja” alkalmából. Ezen is jelen voltak és felszólaltak a velünk ünneplő más vallású testvéreink: Baló Gyöngyi ref. ökumenikus közösségből, Iványi Gábor metodista lelkész, Bródy János. Képviselettelte magát a Piarista Diákszövetség, a Pax Romana, a Zsinati Klub, a Mérleg folyóirat és a Magyar televízió. Visszatekintve megállapítható, hogy a vallások közötti párbeszéd nagyon behatárolt és a felekezetek hitletéményeit nem érintheti, hacsak nem vállalja fel az üzembiztos feszültséget. Sajátosan megnyilvánult ez a zsidó-muszlim megbékélési rendezvényünkön. Személyes barátságainkra épülve szerveztük. A helyszínen mégis csupán egymás mellett voltak a felek, közöttük alig volt kommunikáció, hiába szorgalmaztuk ezt mi, a Bokor mindkét felet szeretni akaró tagjai.

3./ Katolikus vallás a Bokorban.

Kezdetben volt a katolikus Egyház megújítását célzó bokros törekvés (1945). Az ateista, kommunista Magyarországon meg kellett védeni a katolikus kereszténység becsületét. Értékszemléletben, erkölcsi színvonalban egyaránt. Mindezt az akkor egyetlen lehetséges formában, a kisközösségekben. Az egyre sorvadó hierarchikus támogatottság 1964-re (Vatikán és a magyar kommunista kormány egyezménye) már alig pislákol, hogy 1974-re (Helsinki okmány aláírása) teljesen el is haljon. Magunkra

maradtunk nagy küldetéstudatunkkal. Az a vallás, melybe beleszülettünk nem kért belőlünk. Mi lettünk a legfőbb akadálya a magyar főpapság és az ateista kormány együtt működésének. Mély önértelmezési zavar jellemezte ezt az időszakunkat. Jézusra és egymásra figyelni akaró életünkben zavart jelentő tény volt vallási hovatartozásunk. Nem akartuk feladni eredeti célunkat, de nem kellettünk Egyháznak. Alapító atyánk mellett más szavakkal, de felmerült mindannyiunkban a kérdés „kinek a katonája vagyok én? Jézusé, Egyházé? Sebeket kapva és sebeket adva teltek az évek. „A jó elvek meghalnak a csatatereken.” (Sánta F.). Az élet sokszor kihalásokkal „rendezi el” a feszült helyzeteket. Amennyiben az emberi felek önmaguk között erre képtelenek. Lehetséges, hogy a Bokor részéről is tehattunk volna többet, jobbat? Akkor és ott legjobb belátásunk szerint jártunk el. Ez azonban kevés volt a jó kapcsolat újra élesztéséhez. Az engedelmeskedést már nem tudtuk lelkünkre venni. Nem akartuk, hogy érvényes legyen ránk Nagy László figyelmeztetése: „Ez az alázat már gyalázat.” Katolikuságunk súlyos árat fizet: elidegenedés, elsorvadás, alternatív gyakorlatok kialakulása. Reményünk a megkövült elidegenedés oldására a személyes kapcsolatainkban van. Akkor is, ha közben változott önmeghatározásunk is, a „katolikus megújulási mozgalom” „katolikus gyökerű” megújulási mozgalommá fogalmazódott. Őrizzük a katolikus szót és éljük a vallásunk szerinti kultikus életünket, de úgy, ahogyan ezt az egyes testvérbarátaink igénylik. Kötelező jelleg nélkül. Igyekezve arra, hogy Jézushoz hasonlóan megújítsuk az életnek azt a területét, melyben jelen vagyunk. A katolikus vallást is bele értve.

BULÁNYI GYÖRGY A SZŰZ MÉHÉBEN FOGAN

A Szűz méhében fogan és fiút szül. A neve Emmánuel lesz, azaz velünk az Isten. Izaiás szavát: „Az Úr elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek, a szelídeknek, az elnyomottaknak” - ez az Emmánuel magára értelmezi a názareti zsinagógában. És elkezdődik ez a szegényekhez küldetés már a betlehemi éjszakában. El, mert az angyali sereg a pásztorokat küldi elsőtül hozzá. Jeruzsálem előkelőit, a királyt, a papi fejedelmeket, az ároni papságot, az előkelőket, a lágyruhásokat, a gazdagokat nem értesíti. Inkább a pásztorokat. Ezek voltak közel Hozzá. Emmánuel közjük ment megszületni. Az ő világukba. Az alkalmi istállóul használt barlangba, odajött el az ég Királya.

Megkérdünk Téged, betlehemi Kisdéd, miért a szegényekhez jöttél? Miért a szegényeknek akarod hirdetni az örömhírt? Azt, hogy megnyílt a végtelen és eltörlőd a halált? Miért istállóba mentél megszületni? Miért ez a kínos és kellemetlen egyoldalúság? Átvitethetted volna magadat az egyik főpap meleg házába.